

**DUOMENŲ PERDAVIMO ELEKTRONINIŲ RYŠIŲ TINKLAIS GALIMYBĖS
BAUDŽIAMOJOJE PROCESINĖJE VEIKLOJE****Linas Belevičius ***

*Mykolo Romerio universiteto Teisės fakulteto Baudžiamojo proceso katedra
Ateities g. 20, LT-08303 Vilnius
Telefonas (85) 271 46 39
Elektroninis paštas linas.belevičius@prokuraturos.lt*

Pateikta 2008 m. kovo 31 d., parengta spausdinti 2008 m. birželio 16 d.

Santrauka. Informacinių technologijų plėtra per pastaruosius keletą dešimtmečių atvėrė naujas bendravimo ir susižinojimo galimybes, kurios plačiai taikomos beveik visose socialinio gyvenimo, taip pat ir įvairių teisės šakų reguliuojamose gyvenimo srityse. Tačiau galiojantis Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodeksas šiuo požiūriu yra pernelyg konservatyvus ir nesuteikia galimybių baudžiamojo proceso eigoje visiškai pritaikyti naujausių informacinių technologijų suteikiamas galimybes. Straipsnyje, remiantis mokslinėje literatūroje pateikiamomis nuomonėmis, baudžiamojo proceso įstatymų, tarptautinių teisės aktų analize, teisėsaugos institucijų darbuotojų apklausos rezultatais, pateikiami pasiūlymai dėl galimybių plačiau naudotis elektroninių ryšių tinklais perduodant duomenis ir skelbiant informaciją baudžiamojoje procesinėje veikloje.

Pagrindinės sąvokos: elektroninių ryšių tinklai, informacinės technologijos, elektroninis parašas, duomenų perdavimas.

IVADAS

Informacinių technologijų plėtra per pastaruosius keletą dešimtmečių atvėrė naujas bendravimo ir susižinojimo galimybes. Naudojantis elektroninių ryšių tinklais nebėra skirtumo, kurioje pasaulio vietoje yra informacija besikeičiantys subjektai, praktiškai išnyko informacijos perdavimo laiko ir finansinių sąnaudų problema. Todėl perduoti įvairaus pobūdžio informaciją elektroninių ryšių tinklais yra plačiai naudojama beveik visose socialinio gyvenimo, taip pat ir įvairių teisės šakų reguliuojamose gyvenimo srityse. Elektroninių ryšių tinklais perduodamos informacijos autentiškumo, patikimumo, jos panaudojimo kaip įrodymų ir kiti su tuo susiję klausimai yra aktualūs ir pakankamai plačiai nagrinėjami civilinio proceso mokslinėje literatūroje, o naujausių komunikacijos priemonių ir jomis perduotos informacijos taikymo galimybės baudžiamajame procese bei su tuo susiję probleminiai klausimai kol kas nėra plačiau nagrinėti Lietuvos baudžiamojo proceso mokslo literatūroje, todėl tyrimai šia tema yra aktualūs. Šio ty-

rimo objektas – galimybės naudotis elektroninių ryšių tinklais perduodant duomenis baudžiamojoje procesinėje veikloje. Tyrimu buvo siekiama nustatyti duomenų perdavimo elektroninių ryšių tinklais teisinius pagrindus, apibrėžti baudžiamojo proceso veiksmus, kurių metu būtų tikslinga taikyti aptariamąjį duomenų perdavimo būdą. Atliekant tyrimą buvo taikyti metodai: lyginamasis, sisteminės analizės, dokumentų analizės, anketinis (straipsnyje remiamasi autorius atliktos teisėjų, prokurorų ir ikiteisminio tyrimo įstaigų pareigūnų (buvo apklausti 254 respondentai) anoniminės apklausos metu gautais rezultatais). Straipsnyje aptariama problema Lietuvos teisinėje literatūroje iki šiol nebuvo plačiau nagrinėjama.

**1. TEISINĖS DUOMENŲ PERDAVIMO
ELEKTRONINIŲ RYŠIŲ TINKLAIS
BAUDŽIAMAJAME PROCESU PRIELAIDOS**

Informacinių technologijų plėtra ir vis platesnis jų naudojimas beveik visose gyvenimo srityse neaplenkia ir nusikalstamų veikų tyrimo bei nagrinėjimo proceso. Daug dėmesio naujausių kompiuterinių ir informacinių technologijų platesniam taikymui baudžiamajame pro-

* Mykolo Romerio universiteto Teisės fakulteto Baudžiamojo proceso katedros lektorius, daktaras.

cese skiria Europos Tarybos Ministrų Komitetas. 2001 m. vasario 28 d. rekomendacijoje „Dėl teismų sistemos ir teisinės informacijos sistemos reformavimo, siekiant efektyvesnio išteklių panaudojimo“ nurodoma, jog reformuojant teisės saugos sistemą vienas iš svarbiausių veiksnių yra elektroninės informacinės ir ryšių technologijos. Šių technologijų potencialo panaudojimas turi pakeisti įprastą proceso tvarką, padidinti proceso veiksmingumą ir efektyvumą [1]. Taip pat nurodoma, kad šioms technologijoms įgyvendinti nepakanka vien tik automatizuoti procesus. Reikia pertvarkyti patį procesą ir priimti sprendimus, suteikiančius galimybę išnaudoti elektroninio informacijos saugojimo būdo teikiamas galimybes, užtikrinti greitesnį ir geresnį informacijos gavimą bei paskirstymą. Teisėjai ir kiti teisinės informacijos naudotojai turi būti skatinami naudotis naujausių technologijų teikiama galimybėmis. Jie turėtų dirbti kartu su technikos ekspertais modernizuodami baudžiamąjį procesą, kad būtų geriau užtikrinami jo dalyvių interesai, formuojama palanki visuomenės nuomonė, jog būtų surastas teisingumo interesų ir baudžiamojo proceso sąnaudų balansas. Plačiai taikant technologijas turėtų sumažėti proceso sąnaudos, padidėti proceso produktyvumas ir greitumas, būtų užtikrinta geresnė teisingumo kokybė, procedūrų skaidrumas, sudaryta galimybė geriau patikrinti priimamų sprendimų teisingumą ir kt. [1]. Apie informacinių technologijų taikymą baudžiamajame procese kalbama ir daugelyje kitų Europos Tarybos Ministrų Komiteto rekomendacijų [2, 4, 5, 6].

Autoriaus nuomone, baudžiamojo proceso veikloje būtų tikslinga kur kas plačiau ir efektyviau taikyti duomenų perdavimą elektroninių ryšių tinklais. Komunikacija naudojant elektronines priemones turi daug pranašumų palyginti su popierine komunikacija: duomenys sukuriama, apdorojami ir išsiunčiami toje pačioje aplinkoje (elektroninėje erdvėje) ir tomis pačiomis priemonėmis, duomenys gali būti siunčiami iš vienos pasaulio vietos į kitą nepaisant atstumų beveik be laiko sąnaudų, elektroninių duomenų dauginimas ir kopijavimas yra palyginti nebrangus ir greitas procesas, elektroniniai duomenys nereikalauja daug vietos saugoti ir archyvuoti [6, p. 93]. Elektroninėmis ryšio priemonėmis galima greitai ir pigiai į bet kurią pasaulio vietą perduoti ir gauti įvairius duomenis (tekstinius dokumentus, nuotraukas, vaizdo ir garso įrašus, kompiuterines programas ir kt.). Elektroninių ryšio priemonių teikiamos galimybės ir anksčiau nurodyti privalumai verčia ieškoti būdų ir formų, kaip jas būtų galima pritaikyti baudžiamojo proceso veikloje. Tikslingumą plačiau taikyti duomenų perdavimą elektroninių ryšių tinklais baudžiamajame procese veikloje pagrindžia ir empirinio tyrimo metu gauti duomenys. Tam pritarė absoliuti dauguma apklaustųjų teisės saugos institucijų darbuotojų ir teisėjų. Net 91,34 proc. respondentų nurodė, jog perduodant duomenis yra tikslinga naudoti elektroninį paštą, o 64,53 proc. pritarė informacijos skelbimui internete.

Galiojančiame baudžiamojo proceso kodekse 2004 m. buvo įtvirtinta norma, numatanti vienintelę galimybę pasinaudoti elektroniniu paštu perduodant duomenis.

BPK 17¹ straipsnio, apibrėžiančio Europos arešto orderio sąvoką, 2 dalyje numatyta, jog Europos arešto ordieriu pripažįstamas ir sprendimas, perduotas faksimilinio ryšio ar kitokiais elektroninių ryšių galiniais įrenginiais, jeigu yra užtikrintas perduodamos informacijos vientisumas ir autentiškumas [7]. Nors baudžiamojo proceso įstatymas ir nenumato daugiau galimybių pasinaudoti elektroninių ryšių tinklais, tačiau ir šiuo metu galima pasinaudoti bei naudojama elektroniniu paštu sprendžiant tam tikrus organizacinio pobūdžio klausimus, kurių nereglamentuoja įstatymas. Pavyzdžiui, prokurorui, vadovaujančiam ikiteisminiam tyrimui ir jį kontroliuojančiam, ikiteisminio tyrimo pareigūnas elektroniniu paštu gali atsiųsti pranešimą apie įtarimą, atskaitą apie pabaigtą tyrimą ar kito dokumento projektą, ir taip sumažinamos tiek darbo laiko, tiek materialinės sąnaudos. Lietuvos archyvų departamento generalinio direktoriaus įsakymu patvirtintų Raštvedybos taisyklių 24 punkte yra numatyta galimybė telekomunikacijų tinklais persiųsti oficialius dokumentus, jeigu yra užtikrinta jų teksto apsauga ir galima identifikuoti siuntėjo parašą. Tokie gauti dokumentai yra atspausdinami ir registruojami bendrąja tvarka [8]. Todėl toks dokumentų siuntimo būdas galėtų būti taikomas ne tik viešajame gyvenime, bet ir baudžiamajame procese, juolab, kad įtvirtindamas Baudžiamojo proceso kodekse minėtą 17¹ straipsnį įstatymų leidėjas iš esmės pripažino duomenų perdavimo elektroniniu paštu būdo tinkamumą. Tokių informacijos perdavimo būdą baudžiamajame procese pripažįsta ir Lietuvos Respublikos ratifikuoti tarptautiniai teisės aktai. Europos Tarybos Konvencijos dėl Europos Sąjungos valstybių narių savitarpio pagalbos baudžiamosiose bylose 6 straipsnyje yra numatyta, jog valstybės informacija gali keistis raštu ar bet kuriuo kitu būdu, leidžiančiu viską užrašyti ir sudarant sąlygas nustatyti autentiškumą [9].

2. ELEKTRONINIŲ RYŠIŲ TINKLAIS PERDUODAMŲ DUOMENŲ AUTENTIŠKUMO PROBLEMA

Siekiant, kad internetu perduoti duomenys turėtų juridinę reikšmę, būtina sukurti jų identifikavimo (autentifikavimo) priemones. Anketinės apklausos metu respondentai taip pat pabrėžė, jog duomenis perduoti elektroniniu būdu yra leistina tik jei bus išspręsta jų autentiškumo užtikrinimo problema. Minėtame BPK 17¹ straipsnyje nėra nurodoma, kokių būdų turėtų būti užtikrinamas elektroninių ryšių įrenginiais perduodamos informacijos vientisumas ir autentiškumas. Civiliniuose teisiniuose santykiuose siekiant užtikrinti internetu perduodamų dokumentų autentiškumą naudojamas elektroninis parašas. Dokumentą sukūrusio asmens identifikavimo svarba pabrėžiama ir Jungtinių Tautų Tarptautinės prekybos teisės komisijos 1996 m. patvirtintame tipiniame Elektroninės komercijos įstatymo modelyje [10]. Elektroninio parašo naudojimą teisiniuose santykiuose įteisino 1999 m. Europos Parlamento ir Europos Tarybos priimta Elektroninio parašo pagrindų direktyva [11], 2000 m. priimtas Lietuvos Respublikos elektroninio pa-

rašo įstatymas [12], kuris daug kur iš esmės kartoja minėtos direktyvos nuostatas. Lietuvos Respublikos mokėjimų įstatyme buvo įtvirtinti konkretūs elektroniniai instrumentai, leidžiantys vykdyti veiklą elektroninėje erdvėje [13].

Elektroninis parašas – tai tam tikra elektronine forma pateikti duomenys, kurie yra prijungti (įterpti) ar logiškai susieti su kitais elektroniniais duomenimis ir gali būti naudojami kaip autentifikavimo priemonė [14, p. 28]. Elektroninis parašas turi du elementus: materialųjį ir funkcinį. Materialusis elementas – tai tam tikra elektronine forma pateikti duomenys, kurie yra prijungti (įterpti) ar logiškai susieti su kitais elektroniniais duomenimis. Tokie duomenys gali būti labai įvairūs – pirštų atspaudai, akies rainelės piešinys, balso įrašas, įvairūs algoritmai. Svarbu, kad jie būtų vieninteliai, unikalūs. Funkcinis elementas – tai elektroninio parašo savybė, leidžianti nustatyti šio parašo subjektą. Materialusis parašo elementas turi atlikti autentifikavimo arba asmenybės nustatymo funkciją. Saugusis elektroninis parašas turi būti unikalus (visiškai susietas su pasirašančiuoju asmeniu), identifikuojantis (suteikiantis galimybę identifikuoti pasirašantįjį asmenį), saugus (parašas sukurtas priemonėmis, kurias gali tvarkyti tik pasirašantis asmuo) ir integralus (parašas turi būti susijęs su pasirašytais dokumentais taip, kad bet koks pasikeitimas būtų pastebimas) [15, p. 43]. Elektroninio parašo įstatymas, minėta Europos Sąjungos direktyva bei daugelio užsienio valstybių įstatymai saugaus elektroninio parašo teisinę galią prilygina parašo rašytiniuose dokumentuose teisei galiai, ir toks parašas teisme pripažįstamas leistina įrodinėjimo priemone.

Taigi civiliniame procese pripažinus elektroninio parašo teisinę galią buvo sudarytos galimybės atlikti juridinius veiksmus kompiuterinėmis duomenų perdavimo sistemomis. Elektroninis parašas yra patikima priemonė, užtikrinanti elektroniniu ryšiu perduodamų duomenų tikrumą ir autentiškumą, todėl būtų neracionalu nenaudoti šio technikos pasiekimo ir kitoje procesinėje teisės šakoje – baudžiamajame procese. Tai, kad elektroninis parašas yra tinkama priemonė užtikrinant duomenų autentiškumą baudžiamajame procese, pripažino ir Europos Tarybos Ministrų Komitetas [1]. Jungtinių Amerikos Valstijų ir Didžiosios Britanijos teismuose elektroniniu paštu ir kitomis kompiuterinės technikos priemonėmis užfiksuoti duomenys taip pat pripažįstami leistina įrodinėjimo priemone [16, p. 112].

3. BAUDŽIAMOJO PROCESO VEIKSMAI, KURIŲ METU TIKSLINGA NAUDOTIS ELEKTRONINIŲ RYŠIŲ TINKLAIS

Autoriaus nuomone, duomenų perdavimas internetu galėtų būti kur kas plačiau taikomas nei vien tik persiunčiant Europos arešto orderius, bet galėtų pakeisti ir didelę dalį “popierinio” proceso dalyvių susirašinėjimo. Europos Tarybos Ministrų Komiteto 2001m. vasario 28 d. rekomendacijoje “Dėl teismų ir kitų teisingumo tarnybų susižinojimo su piliečiais panaudojant naujas tech-

nologijas” nurodyta, jog valstybės turėtų sudaryti galimybes asmenims elektroniniu būdu inicijuoti procesą, dalyvauti procedūrose naudojantis elektronine duomenų perdavimo įranga, elektroniniu būdu gauti informaciją apie proceso eigą ir priimtus sprendimus [2]. Elektroniniu paštu ikiteisminio tyrimo įstaigos, prokuratūra ir teismai galėtų siųsti šaukimus proceso dalyviams (BPK 182, 236, 319 straipsniai), pranešimus apie skundo nagrinėjimo rezultatus (BPK 64 straipsnio 5 dalis), pranešimus apie būtinumą skirti ekspertizę (BPK 209 straipsnio 1 dalis) ir apie galimybę susipažinti su gautu ekspertizės aktu (BPK 211 straipsnio 2 dalis), pranešimus apie ikiteisminio tyrimo nutraukimą (BPK 214 straipsnio 3 dalis) ir nutraukto tyrimo atnaujinimą (BPK 217 straipsnio 5 dalis), apie ikiteisminio tyrimo pabaigą (BPK 218 straipsnio 1 dalis), kitus pranešimus. Siekiant praktikoje pritaikyti tokį pranešimų siuntimo būdą, teikėtų sudaryti galimybę visiems teisės saugos institucijų pareigūnams naudotis internetu ir žinoti proceso dalyvių elektroninio pašto adresus (tai būtų galima sužinoti, pavyzdžiui, pirmosios apklausos metu į apklausos protokolą greta kitų asmens duomenų įrašant ir jo elektroninio pašto adresą). Dėl tokio elektroninio pašto panaudojimo pritarė 44,4 proc. anketavimo metu apklaustųjų praktinių darbuotojų.

Tačiau reikia pažymėti, jog pranešimai elektroniniu paštu ne visada gali pakeisti įprastinius “popierinius” pranešimus. Pirma, ne visi asmenys dar turi galimybę naudotis internetu ir elektroniniu paštu, antra, tokį pranešimų siuntimo būdą nebūtų tikslinga taikyti esant konfliktinėms situacijoms, kai proceso dalyvis yra suinteresuotas vilkinti procesą, nes tokiais atvejais jis gali teigti, jog laiku negavo šaukimo ar kitokio pranešimo dėl elektroninio pašto gedimo ar kt. Teisės saugos institucijos kol kas neturėtų priemonių įrodyti tokių teiginių melagingumą bei privalėtų iš naujo pakartoti atitinkamą veiksmą. Antra vertus, net ir siunčiant rašytinius dokumentus įstatymas tik kartais reikalauja, kad šie dokumentai būtų įteikiami pasirašytinai (pasirašytinai paprastai įteikiami šaukimai, kai manoma, kad asmuo gali vengti atvykti, kaltinamojo akto nuorašai, nuosprendžių nuorašai ir kt.). Pasirašytinai paprastai įteikiami tik svarbiausi procesiniai dokumentai, kai tolesnei proceso eigai ir sprendimų priėmimui yra itin svarbus dokumento įteikimo faktas. Visais kitais atvejais (pavyzdžiui, siunčiant pranešimus apie būtinumą skirti ekspertizę, apie atsisakymą pradėti ikiteisminį tyrimą, apie ikiteisminio tyrimo nutraukimą ir kt.) pranešimai yra siunčiami paprastu neregistruotu paštu ir nėra įteikiami pasirašytinai, todėl neatmetama galimybė, kad ir tokiais atvejais proceso dalyviai galėtų neigti tokių pranešimų gavimo faktą, tačiau praktikoje tokie atvejai reti. Taigi kai nereikalaujama dokumentą įteikti pasirašytinai, nėra jokio skirtumo, kaip siųsti šį dokumentą – paprastu ar elektroniniu paštu. Vis dėlto ateityje būtų tikslinga nustatyti tvarką, užtikrinančią, jog išsiųsti elektroniniai pranešimai pasieks adresatą ir gauti apie tai patvirtinimą. Dabartinės kompiuterinės technologijos jau leidžia gauti iš adresato pašto dėžutės atgalinį signalą, patvirtinantį, jog išsiųstas dokumentas pasiekė adresatą, todėl

tereikėtų tokį atsakymą pridėti prie siųsto pranešimo kaip įrodymą, jog pranešimas tinkamai įteiktas.

Problemų dėl bandymų neigti pranešimų gavimo faktą neturėtų kilti tarpusavyje elektroniniu paštu susirašinėjant teisėsaugos bei kitoms valstybinėms institucijoms ar nevalstybinėms įstaigoms, pavyzdžiui, siunčiant atskiruosius pavedimus (BPK 175 straipsnis), užklausimus, prašymus ir kt. Tai, kad teisėsaugos ir kitos valstybinės institucijos tarpusavyje galėtų susirašinėti elektroniniu paštu, nurodė net 89,22 proc. apklaustųjų teisėsaugos institucijų pareigūnų ir teisėjų. Proceso dalyviai ikiteisminio tyrimo įstaigoms, prokuratūrai, teismams elektroniniu paštu galėtų siųsti įvairius prašymus, skundus, pareiškimus ir kt.. Siekiant, kad į visus elektroniniu paštu atsiųstus prašymus ir skundus būtų laiku ir įstatymo nustatyta tvarka reaguojama, tikslinga kiekvienoje teisėsaugos institucijoje sukurti bendruosius elektroninio pašto adresus, skirtus korespondencijai gauti. Visa šiais adresais gauta elektroninė korespondencija būtų nustatyta tvarka registruojama bei perduodama vykdytojams. Mūsų nuomone, teisėsaugos institucijoms neturėtų būti jokio skirtumo, kokia forma – rašytine ar elektroniškai – jos gaus korespondenciją. Joms tereikėtų sukurti vieną visos įstaigos gaunamai korespondencijai skirtą elektroninio pašto adresą, ir tai nepareikalautų jokių didesnių išlaidų. Kitiems proceso dalyviams tiek siųsti, tiek gauti korespondenciją elektroniniu paštu turėtų būti netgi patogiau, nei įprastu paštu, nes toks susirašinėjimo būdas yra pigesnis ir greitesnis.

Siekiant užtikrinti elektroniniu paštu gautų dokumentų autentiškumą, reikėtų gautus dokumentus atspausdinti ir kartu su elektroniškai atminties laikmena prijungti prie bylos medžiagos. Elektroniškai atminties laikmenoje prie pranešimo išliktų elektroninis parašas, kuris ir būtų svarbiausias autentiškumo užtikrinimo garantas. Pažymėtina, jog pačiame baudžiamojo proceso įstatyme magnetiniai, lazeriniai, elektroniniai įrašai bei kitos elektroninės laikmenos yra įvardijami kaip viena iš dokumentų rūšių (BPK 96 straipsnio 1 dalies 4 punktas), todėl tokie dokumentai galėtų būti sukurti bei panaudojami ir fiksuojant įvairius duomenis, ir ikiteisminio tyrimo ar teismo proceso metu.

Pažymėtina, jog baudžiamojo proceso įstatyme nėra normos, apibrėžiančios įvairiausių pranešimų siuntimo tvarką, o atskiruose straipsniuose yra numatyta skirtinga pranešimų siuntimo tvarka. Pavyzdžiui, BPK 182 straipsnyje numatyta, jog asmuo į apklausą turi būti kviečiamas šaukimu, taip pat jis gali būti iškviečiamas ir telefonu arba kitais būdais, 209 ir 211 straipsniuose įtvirtinta, jog apie būtinumą skirti ekspertizę ir apie gautą ekspertizės aktą būtina pranešti raštu, o 217 straipsnyje apskritai nėra numatyta, koku būdu reikia pranešti apie nutraukto tyrimo atnaujinimą. Toks vieningos tvarkos nebuvimas praktikoje sukelia daug neaiškumų ir nepatogumų. Manytume, jog būtų tikslingiausia įstatyme įtvirtinti vieną normą, kurioje būtų reglamentuota įvairiausių pranešimų, pareiškimų, skundų ir kitos korespondencijos siuntimo vieninga tvarka, ir to neberekėtų aptarinėti kiekviename atskirame straipsnyje. Juose tereikėtų paminėti, jog apie tam tikrą veiksmą ar spren-

dimą turi būti pranešama tam tikriems proceso dalyviams. Šiame naujame straipsnyje reikėtų numatyti, jog pranešimai apie proceso veiksmus ir sprendimus, taip pat skundai, prašymai ir kitoks susirašinėjimas vyksta raštu, elektroniniu paštu arba kitokiu abiem susirašinėjimo pusėms priimtinu būdu, užtikrinančiu greitą ir patikimą korespondencijos gavimą.

Įvairūs pranešimai, kai jie adresuoti konkrečiam asmeniui, gali būti siunčiami elektroniniu paštu, o kai informacija skirta dideliame arba neribotame asmenų ratui, ji gali būti paskelbiama interneto tinklalapyje. Lietuvos Respublikos BPK yra numatytas vienintelis atvejis, kai informaciją apie procesinius sprendimus galima paskelbti internete – 349 straipsnio 2 dalyje numatyta, jog dienraštyje arba interneto tinklalapyje po nuosprendžio išiteisėjimo paskelbiama apie viešųjų teisių atėmimą nuteistajam. Taigi šiame straipsnyje įtvirtinta norma pripažįsta, kad skelbimai dienraščiuose ir internete yra vienodos reikšmės, tačiau neaišku, kodėl visais kitais atvejais, kai BPK leidžia tam tikrą informaciją skelbti visuomenės informavimo priemonėse (pavyzdžiui, BPK 236 straipsnio 2 dalyje ir 319 straipsnio 3 dalyje numatyta, jog nukentėjusieji ir civiliniai ieškovai apie bylos nagrinėjimo teisme laiką gali būti informuojami atspausdinant skelbimus spaudoje), nėra leidžiama pasirinkti, ar tokią informaciją skelbti spaudoje, ar interneto tinklalapiuose. Manytume, jog nėra jokių priežasčių, trukdančių įteisinti tokios informacijos paskelbimą interneto tinklalapiuose, nes šiuolaikinė visuomenė vienodai plačiai naudojami abiem informacijos gavimo šaltiniais. Internetą, kaip tinkamą informacijos paskelbimo šaltinį, pripažįsta ir kiti įstatymai. Pavyzdžiui, Lietuvos Respublikos teismų įstatymo 39 straipsnyje yra numatyta, jog Vyriausiojo administracinio teismo bei Aukščiausiojo Teismo sprendimai, nutarimai ir nutartys yra skelbiami šių teismų biuleteniuose bei interneto tinklalapiuose, Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo interneto tinklalapyje skelbiama apie šio teismo posėdžius. Todėl ir baudžiamojo proceso eigoje tam tikra informacija galėtų būti skelbiama tiek atitinkamų teisėsaugos institucijų, tiek visuomenės plačiai lankomuose tinklalapiuose. Tai, kad informacija apie teismų sprendimus turi būti prieinama ir elektronišomis ryšio priemonėmis, nurodoma ir Europos Tarybos Ministrų Komiteto 1995 m. rugsėjo 11 d. rekomendacijoje “Dėl teismų sprendimų parinkimo, apiforminimo, pateikimo ir archyvavimo teisinės informacijos paieškos sistemose” [5] ir 2001 m. rugsėjo 28 d. rekomendacijoje “Dėl teismų ir kitų teisingumo tarnybų susižinojimo su piliečiais panaudojant naujas technologijas” [2]. Kai kurių užsienio valstybių proceso įstatymuose taip pat yra įtvirtinta galimybė tokio pobūdžio informaciją pateikti ne tik spaudoje, bet ir kitose informavimo priemonėse. Pavyzdžiui, Prancūzijos BPK 177¹ ir 212¹ straipsniuose numatyta, jog pranešimai apie teismo sprendimus gali būti paskelbti spaudoje arba audiovizualinėse informavimo priemonėse [17].

IŠVADOS

1. Informacinių technologijų plėtra ir jų platus taikymas praktiškai visose gyvenimo sferose suponuoja būtinybę šias technologijas plačiau panaudoti ir baudžiamojoje procesinėje veikloje. Tokia būtinybė yra pabrėžiama ir daugelyje Europos Tarybos Ministrų Komiteto rekomendacijų. Jose pažymima, jog tai turėtų sumažinti proceso sąnaudas, padidinti proceso produktyvumą ir greitumą, užtikrinti geresnę teisingumo kokybę, procedūrų skaidrumą ir kt.

2. Nepaisant duomenų perdavimo elektroninių ryšių tinklais privalumų (duomenų perdavimo bet kokiais atstumais pigumas, greitumas, patikimumas ir kt.) galiojantis Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodeksas numato vienintelę galimybę pasinaudoti šiuo duomenų perdavimo būdu. BPK 17¹ straipsnio 2 dalyje numatyta, jog Europos arešto orderiu pripažįstamas ir sprendimas, perduotas faksimilinio ryšio ar kitokiais elektroninių ryšių galiniais įrenginiais, jeigu yra užtikrintas perduodamos informacijos vientisumas ir autentiškumas. Praktikoje elektroninių ryšių tinklais yra naudojamos žymiai plačiau, tačiau tik sprendžiant neprocesinio organizacinio pobūdžio klausimus. Praktiniai darbuotojai pritaria, kad šios technologijos būtų plačiau panaudojamos procesinėje veikloje, tačiau įstatymas numato galimybių tai padaryti.

3. Tarptautinės teisės aktais ir Lietuvos Respublikos įstatymais (Jungtinių Tautų Tarptautinės prekybos teisės komisijos patvirtintas tipinis Elektroninės komercijos įstatymo modelis, Europos Parlamento ir Europos Tarybos priimta Elektroninio parašo pagrindų direktyva, Lietuvos Respublikos elektroninio parašo įstatymas, Lietuvos Respublikos mokėjimų įstatymas ir kt.) buvo įtvirtintos elektroninių ryšių tinklais perduodamos informacijos autentiškumo užtikrinimo priemonės (elektroninis parašas) ir jomis patvirtinta informacija buvo pripažinta tinkama naudoti esant teisiniams santykiams. Todėl analogiškos duomenų autentiškumo užtikrinimo priemonės turėtų būti naudojamos ir baudžiamajame procese.

4. Straipsnyje siūloma naudotis elektroniniu paštu ikiteisminio tyrimo įstaigoms, prokuratūroms ir teismams bei kitoms valstybės institucijoms susirašinėjant tarpusavyje, taip pat siunčiant šaukimus, įvairius pranešimus proceso dalyviams, naudotis interneto svetainėmis skelbiant informaciją apie priimtus procesinius sprendimus. Pažymima, jog BPK nėra normos, apibrėžiančios įvairiausių pranešimų siuntimo tvarką, o atskiruose straipsniuose yra numatyta skirtinga pranešimų siuntimo tvarka, todėl siūloma įstatyme įtvirtinti vieną normą, kurioje būtų reglamentuota įvairiausių pranešimų, pareiškimų, skundų ir kitos korespondencijos siuntimo vieninga tvarka.

LITERATŪRA

1. Recommendation No. R (2001) 2 “Concerning the design and re-design of court systems and legal information systems in a cost-effective manner”, adopted by the Committee of Ministers of the Council of Europe on 28 February 2001 <<http://cm.coe.int/ta/rec/2001/2001r2.htm>> [žiūrėta 2008-02-06].
2. Recommendation No. R (2001) 3 “On the delivery of court and other legal services to the citizen through the use of new technologies”, adopted by the Committee of Ministers of the Council of Europe on 28 February 2001 <<http://cm.coe.int/ta/rec/2001/2001r3.htm>> [žiūrėta 2008-02-06].
3. Recommendation No. R (95) 13 “Concerning problems of criminal procedural law connected with information technology”, adopted by the Committee of Ministers of the Council of Europe on 11 September 1995 <<http://cm.coe.int/ta/rec/1995/95r13.htm>> [žiūrėta 2008-02-06].
4. Recommendation No. R (95) 12 “On the management of criminal justice”, adopted by the Committee of Ministers of the Council of Europe on 11 September 1995 <<http://cm.coe.int/ta/rec/1995/95r12.htm>> [žiūrėta 2008-02-06].
5. Recommendation No. R (95) 11 “Concerning the selection, processing, presentation and archiving of court decisions in legal information retrieval systems”, adopted by the Committee of Ministers of the Council of Europe on 11 September 1995 <<http://cm.coe.int/ta/rec/1995/95r11.htm>> [žiūrėta 2008-02-06].
6. Česna, R. Kai kurie elektroninių įrodymų panaudojimo civiliniame procese aspektai. *Jurisprudencija*. 2007, t. 10 (100).
7. Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 1, 51, 70, 72, 73, 74, 75, 76, 122, 437 straipsnių pakeitimo ir papildymo bei kodekso papildymo 17⁽¹⁾, 69⁽¹⁾, 71⁽¹⁾, 77⁽¹⁾ straipsniais ir priedu įstatymas. *Valstybės žinios*. 2004, Nr. 72-2493.
8. Raštvedybos taisyklės, patvirtintos Lietuvos archyvų departamento prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės generalinio direktoriaus 2001 m. gruodžio 28 d. įsakymu Nr. 88. *Valstybės žinios*. 2002, Nr. 5-211.
9. Konvencija dėl Europos Sąjungos valstybių narių savitarpio pagalbos baudžiamosiose bylose, kurią pagal Europos Sąjungos sutarties 34 straipsnį patvirtino Taryba. *Valstybės žinios*. 2004, Nr. 154-5599.
10. UNCITRAL Model Law on Electronic Commerce with Guide to Enactment. United Nations Publications Sales NoE.99.V.4 ISBN 92-1-133607-4.
11. Directive 1999/93/EC of the European Parliament and of the Council of December 1999 on a Community framework for electronic signatures. Official Journal L 013. 19/01/2000.
12. Lietuvos Respublikos elektroninio parašo įstatymas. *Valstybės žinios*. 2000, Nr. 61-1827.
13. Lietuvos Respublikos mokėjimų įstatymas. *Valstybės žinios*. 2003, Nr. 61-2753.
14. Sauliūnas, D. Elektroninis parašas: evoliucija ar revoliucija? *Justitia*. 2000, Nr. 3.
15. Lamanuskas, T. Elektroninio parašo įstatymas Lietuvoje: pranašumai ir trūkumai. *Justitia*. 2000, Nr. 4-5.
16. Sharpe, S. Electronically Recorded Evidence. A Guide to the Use of Tape and Video Recordings in Criminal and Civil Proceedings. London: Fourmat Publishing, 1989.
17. French Code of Criminal Procedure. <<http://admi.net/code/index-CPROCPEL.html>> [žiūrėta 2008-02-06].

THE POSSIBILITIES OF USING ELECTRONIC TELECOMMUNICATIONS FOR DATA TRANSFER IN CRIMINAL PROCEEDINGS

Linas Belevičius*

Mykolas Romeris University

Summary

Development and intensive use of Information Technology (IT) in almost all areas of modern life supposes the necessity to harness IT in criminal proceedings. This is emphasized in many recommendations announced by the Committee of Ministers of the Council of Europe, declaring that a wider use of IT should reduce the cost, increase efficiency and promptness of criminal procedure and, furthermore, ensure a better quality and transparency of the procedures.

Despite the obvious advantages of transmitting data via electronic telecommunication networks (such as: reduced transfer time and cost, increased reliability, etc.), the Code of Criminal Procedure of the Republic of Lithuania authorizes only a single case for use of these data transfer methods: part 2 of Article 17¹ of the Code states that the European arrest warrant transmitted by facsimile or other electronic telecommunication networks is recognized if the transmitting procedure ensures authenticity and integrity of the data. In practice electronic telecommunications are being used for a much wider set

of purposes related to solving organizational matters; many practitioners would welcome the use of electronic telecommunications for transmitting data related to criminal proceedings, if necessary legislation were available. The article states that a number of international legal acts and the law of the Republic of Lithuania have established proper means of ensuring authenticity and integrity of data transmitted via electronic telecommunication networks (e.g. secure electronic signature) and thus information transmitted by using these means is reliable and appropriate for legal matters.

Data transfer via electronic telecommunications using similar safety methods should be applied in criminal proceedings.

The author proposes to use email for inner communications in / between pre-trial institutions, public prosecutor's offices, courts and other legal institutions; for transmitting various announcements to participants of the process; another proposal is to announce procedural decisions on internet (World Wide Web) sites. As the Criminal Code does not define the standard of transmitting various announcements, distinct articles set different announcement transmitting rules. The article recommends setting a legal standard that defines unified set of rules regulating transmission of various announcements, statements, complaints and other correspondence.

Keywords: Electronic telecommunication networks, electronic data, digital signature, data transfer.

---

* Mykolas Romeris University, Faculty of Law, Department of Criminal Procedure Law, lecturer, doctor.